

Ak işanyň dünýä inmegi / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Ak işanyň dünýä inmegi / hekaýa AK IŞANYŇ DÜNYÄ INMEGI

1785-nji ýylyň bahary läleazar geldi. Merkezi Garagumda,

günorta Garagumda mylaýym howada ýagýan ýagşyň yzgaryna takyrlar, urpaklar, adyrlar, gollar çemenzarlyga öwrüldi. Ygallyk bolanynda zemin öz-özünden tohum tapyberýädi. Çägeleriň ýüzlerine çenli haýsy tarapyna seretseň ýylaklar, ýepelekler, gyrtyçlar, ogulboldy gülleri, gelinçek gülleri, garganyň aýagy ýaly somalyşyp oturan tekesakgal gülleri al-ýaşyl öwsüp, bark urýardy.

Ýaşy bir çene barandygyna garamazdan, Mämmetsähet molla, tüweleme, sagdyndy, ýeňil gopýardy. Molla aga Garagum sährasyna seredip: «Eý, Perwerdigär, şu giden gülzarlyga gözüm düşeninde ýüregim giňän ýaly bolaýýar!» diýip, öz-özi gürlledi. Şol ýyl Bokurdakdan başlaýan Garagumuň alasy tä gyra çenli tümi bilen müsür boldy. Güýze bakan boýuny alan ýaz otlaryndan doýan mal-garalar Hydyr gören ýaly özlerini tutýardylar. Bahar şeýle geleni üçin mallaryň köpelişi hem iki esse bolupdy.

Dünýäsi giňän çopan-çoluklar: «Bu ýylyň ýaz otunyň bedesi indiki ýyl hem iýmäge bolar» diýip aýdýardylar.

Mämmetsähet aga-da uly iliniň bolçulygyna guwanyp iki bolup bilenokdy. «Eý, Allam, jan Hudaý uly iline yrsgal berdiň, döwlet hem bereweri» diýip, Taňrynyň önünde tagzym ederdi.

Mämmetsähet aganyň böwründe az-kem iňkisi, ýüreginde aladasy bardy. Ol agşam öýe geleninde ogly Gurbannazar mollanyň ýüzüni sallap oturyşyny öz göwnüne jaý görmedi. Otuz ýaşy arka atan Gurbannazar aňyrdan gelen kakasyna ýüzlendi:

– Sag-aman geldiňmi, kaka!

– Hawa, geldim. Sähra çykýarsyň welin, ýüregiň giňeýär. Darykma, oglum, entek ýaş başyňyz bar. Ogluňyzam bolar, gyzyňyzam bolar. Yrsgal beren Hudaýym döwlet hem berer, ogul-gyzam. Allany çagyr-da umyt ediber.

Şol ýylyň gysy yzly-yzyna gurak geldi. Mämmetsähet molla Nowruzyň yz ýanlarynda öýüň güneşine çykyp, bir köne howudy söküp otyrды. Ol aňyrdan eşeginden düşüp, özüne garşy ýöräp gelýän Pälwan agany garşylamak üçin ýerinden turды. Gyzylgözler taýpasynyň ýaşulysy bolan Pälwan aga bilen iki elini uzadyp, garpyşyp, gadyrly görüşdiler.

– Molla aga, maýyljak günü howut bejeräýin diýdiňmi? – diýip sorady.

– Ýok, Pälwan aga. Şu köne sowudyň içindäki selini hol çöküp oturan arryk düýä beräýeýin diýdim. Bu janawar, diýseň, gowy mal, tohum mal. Onuň yzyna baş-on sany köşekli düýe eýerdi – diýip, Mämmetsähet molla beýleräkde çöküp oturan düýäni

görkezdi.

Mämmetsähet mollanyň elini salgap görkezen düýesi diýseň-diýmeseň hem juda arryk düşüpdí. Dodagyny sallap oturan janawaryň ýanyna barmaga däl, eýsem beýleräginden geçseň hem garrylykdan we açlykdan lagr-lagr edip zeýrener durardy. Janawaryň gapyrgalary mese-mälim somalyşyp, zordan örküjiniň sudury bildirýärdi. Ýöne bir topbak ýüň bolup durdy.

Mämmetsähet molla Pälwan agany alyp öýe girdi. Ortada ýanyp duran oduň üstündäki gaýnap oturan mis tüňçäni yşgyndan demlediler.

Pälwan aga çay başynda ýylyň guraklygyndan uly ilíň zeýrenýändigini gürrüb berdi. «Öýli gyzył» çulbasynyň sebirlerinde-de, Derweze, Diňli sebitlerinde-de ygal düşmeýändigini gürrüň berdi.

– Düýn-öňňün Tejen sebitlerinden myhman geldi. «Ýolbarslyda, Götükde, Çölaýda, Annaöweziň beýginiň» töwereklerem juda gurak – diýip, Molla aga aýtdy. Ol gürrüň berdi.

– Pälwan aga bir sellem dymyp oturdy. Ýaýdanyp gürlledi. Şol wagt Gurbannazar molla-da olaryň ýanyna geldi. Amanlyk-saglykdan soň Mämmetsähet aga ýüzlendi.

– Molla aga, töwerekdäki guýularda ýaşaýan çarwalaryň köpüsi öňümizdäki anna günü siziň ýanyňyza sala salmaga geljekler. Olar iki ýyla çeken agyr guraklykdan juda basylýarlar. Maldan çykyp gelýärler. Sarahsa bolarmy, Mäne-Çäçäniň düzlüğine bolarmy agzybirlik bilen göçüp gidäýsek diýýärler.

Gurbannazar molla gürrüňe goşulmady-da, Pälwan aganyň ýüzüne çíňnerilip seretdi. Mämmetsähet aga aşak bakyp oturyşyna ýuwaşja gürlledi:

– Ol-a bolmaz, bu giden agyr märeke maly-garasy bilen göçüp-gidip nirä ýerleşsin. Babadaýhana gideliň diýsek, olaryň hem günü biziňkiden gowy däl. Mäne-Çäçäniň düzlügem özlerine-de darlyk edýär. Sarahsyň düzlüginde otuz-kyrk ýyldan ozal göçüp baranlaryňam öri meýdanam özlerine yetäýse boldygy. Aňryk, Amyderýanyň günortasyna «Tutly-Gyzylaýak» sebitlerine aşjak bolsaňam, bu mallara başartjak däl, ýöne sen, Pälwan aga gabat gelenlerini köşeşdir. Allanyň yrsgalyny gözläp tapyp bolmaz – diýdi.

Pälwan aganyň aýdyşy ýaly boldy. Anna günem, öňküsi günem gumuň içinde oturan çarwalardan baýy, garyby molla aganyň üstüne maslahata geldiler. Jemagat agyrdy, gelenler köpdi. Çay-suw içdiler, edil bir toýa-sadaka ýygananan ýaly märeke hyň

berýärdi.

Mämmetsähet molla märekäniň öňüne çykyp, şeýle diýdi:

– Jemagat, maslahatyňyz gowy zat. Ýylyň gurak gelmegi ýeňil däl. Ýöne şunuň ýaly kynçylykda aljyraňňylyga düşüp, ýene-de bir bolmasy işiň üstünden baraýmalyň. Mallarymyz juda arryk ahyryn. Şulary sürüp başlasak, «Çöläýa» ýetjegimizem gümana ahyry. Onsoňam yrsgal kowalanyp alynýan zat dälidir. Her ki musulman bendesiniň yrsgy ölçeqli bolmalydyr, ol Alla tarapyndyr.

Pälwan aga, Ata aga, Sapar aga, ýaşulular, ýigitler ýene-de bir zada düşüniň. Ýurduňy taşlap alys ýere gitmek, göbek ganyň daman ýerinden jyda düşmegiň alamaty. Adamynyň, musulman bendesiniň göbek ganynyň dökülen ýeri, onuň üçin dünýäniň ähli malyndan gymmatlydyr. Maslahatymy alsaňyz, göçmäliň. Nesip bolsa, ygalam bolar, nuram ýagar, yrsgalam geler, döwletlem bolarys.

Maslahata gelenler Mämmetsähet mollanyň akylyna eýerdiler, göçmek bolmaz, şol gürrüňlerden soň molla aganyň aýdanlaryna olaryň umytlary artdy.

– Öýle namazyndan soň, ýagşy dilegler edilende, Taňrydan nur ýagmagyny diläliň – diýip, Mämmetsähet aga maslahat berdiler.

Märekäniň ortarasynda oturan Pälwan aga ýerinden turdy. Onuň agaryp başlan gürzelek sakgaly, iki gat geýnen donunyň üstünden guşalan guşagy, her baldyrynda-da çokaýly aýagynyň güberilip duran üç gulaç dolagy, seçelenip duran buýra-buýra ullakan, özüçe gelşip duran telpegi, ýaşulyňy hasam haýbatly görkezdi. Ol ýerinden turdy-da, şeýle diýdi:

– Adamlar, maslahat bilseňiz, Pygamber zamanynda nur ýagdyrmak üçin sadaka edilipdir. Munuň özi Gurhany Kerimde hem bar ahyryn. Sadaka edeliň, onsoňam Mämmetsähet aga siziň özüňizem, Gurbannazar aga hem maslahat bilseňiz, jemagat size ýüz tutmakçy. Juma namazyndan soň, biz Gurbannazar inimize perzent diläp bermekçi – diýdi.

Märekäniň içinde uly güwwüldi peýda boldy. «Belki, Alla, ýa Hudaý! Bizi nazaryňda sakla» diýen sesler asmana göterildi.

Öýle namazyna duruldy. Mämmetsähet molla ogly Gurbannazar mollanyň ymam bolmagyny sorady. Sebäbi musulmançylykda ýaşy 60-dan geçen sowatly adam özünden ýaş adam barka ymamlygy şoňa ynanmalydy. Juma namazyndan soň molla agalaryň ojagyna Beýik Perwerdigärden, ýalňyz Alladan perzent dilediler. Nur dilediler «Allahu Ekber!» diýip, namazlykdan turan batlaryna

garalyp başlan bulut ýagmyra öwrüldi.

Aradan birnäçe gün geçipdi, ygal düşýärdi. Garagumuň lybasy gün geldigiçe täzelenip baryardy. Gurbannazar molla näme üçindir oýa batyp otyrды. Mämmetsähet molla: «Näme pikire çümüpsiň, oglum?» diýip sorady.

Gurbannazar molla özüniň birki günlükde düşýş göreändigini aýtdy.

– Mal gözläp, gumuň içinde ol goldan bu gola, bütin gumuň içi i suwsap söküp ýörmikäm öýdüpdirin. Haýsy gola barsam, içi doly uly-kiçi ýaşly aýal-erkek adamdan hyryn-dykyn, olaryň hemmesi meň ýüzüme seredişip, sessiz boýur-boýur aglaýardylar. Pygamberler ýorgudy bola, Biribar Alla.

Gurbannazar molla öz gören düşýüni aýdyp bermegi dowam etdi.

– Ol adamlar maňa seredip aglasalar-da, onuň sebäbini näçe sorasam hem olaryň ýekejesem maňa jogap bermän şol aglap oturyşlarydy. Olaryň sag gapdalynda, baş ujynda tugy şemala yrgyldap duran juda könelişen bir mazar bardy. Çep ýüzlerinde bolsa ýylagyň, gyrtýjyň, dürli ýaz otlarynyň, gülleriniň arasynda, ýene-de bir täze mazar edil gökde asylan ýaly bolup, howanyň ýüzünde gymyldaman durdy. Men şu pursatda oýanypdyryn. Ynha, indem üç gün bäri şu zatlary pikir edip, kellämden çykaryp bilemok, kakama bir aýdyp göreýin – diýip, size gürrüň berşim.

– Gürrüň bereniň gowy zat, oglum. Gowy düşýş görüpsiň, oraşan görüpsiň. Ol gol doly adamlaryň hemmesiniň aglamagy, gözýaşly bolmagy gynandyryjy zatdyr. Düşýüňde gynanmak oýalykda begenmekdir. Ikinjiden, olaryň hiç biriniň ýekejesiniňem, siziň soragyňyza jogap bermezliginiň düýp sebäbi, olaryň hiç birisi entäk jahanda yok. Olar indi dünýä inmeli seniň uzak ýyllaryň dowamynda ýaşap geçjek nesilleriňdir. Sag ýüzündäki örän könelişen ýalňyz gubur seniň nesilleriňden haýsydyr biriniň uzak ýaşajakdygyny aňladýar. Çep ýüzlerindäki gülleriň içinde howanyň ýüzünde ýaly bolup duran täze mazar bolsa, seniň nesilleriňden haýsydyr bir juwanyň ýaş wagtynda arşa göterleninde şehit boljagyny güman berýär.

Ýa Biribar Alla, oglumyň öz düşýüni oraşan gördügi bolsun. Biziň perzende ýüzümüz düşsün – diýip, Mämmetsähet molla Gurhanyň sürelerinden aýatlary okady. Kakasynyň ýorup beren düşýüni ähli ünsi bilen diňläp oturan Gurbannazar mollanyň nazaryna şöhle çayylan ýaly boldy. Ýüregine nur dökülip, ýüregi giňedi. «Belki, Alla agzyndan beýik Perwerdigär

eşitsin!» diýip, Gurbannazar molla begenip aýtdy.

Aradan ýyl aýlandy geçdi. Güýzüň başynda ygal düşmedi. Emma soňabaka ýyl maýyl gelip, bassyr-bassyr ýagan ýagşa Garagym lybasyny täzeledi. Baharyň başynda, mylaýym gar ýagyp, dyz boýy boldy. Ýyljak garyň aşagynda gök otlar gününü sanap ösýärdiler. Emma ýene-de uzakly gije gar ýagdy. Çar tarapdaky alaňlar duw-ak bolany üçin giden alyslar bir sydyrgyn düzlük ýaly bolup görünýärdi. Birdenem, ýaş gelinleriň biri ep-eslije oglanyň elinden tutup gelip, Mämmetsähet molla ýüzlendiler: «Molla aga, ogul jigimiz boldy, buşluk!» Mämmetsähet aga oglanjygyň etegine bir goşawuç sap-sary, altyn suwy berlen ýaly lowurdap duran sargan guýdy.

– Gözüňiz aýdyň, balalarym. Berildigi bolsun. Musulmany bolsun – diýip, molla aga hem daş çykdy, onuň ýüregi giňän ýaly boldy. Daňdanyň ümüş-tamyslygy, çar tarapyň, on dördi gijäniň ýagtylygy bilen goşulyp töwerek aýyl-saýyl görnüp başlady. Gurbannazar mollanyň ýöreýşi, kakasynyň ýanyna haýdap gelşi öňkülerinden üýtgeşikdi. Molla aga ogluna hem agtygyna hem dileg edip: «Musulmany bolsun!» diýdi. Oglanjygyň adyna Akmämet goýdular. Çaga azan aýdan Pälwan aganyň azanyndan soň töwürinde: «Eý musulmany perzent, ýagşy adyňy enäň-ataň, garyndaşlaryň goýdy. Uzak ömrüňi Alla bersin!» diýen sözleri Garagumuň içine ýanlanyp gitdi.

Aradan birnäçe ýyl geçdi. Mämmetsähet aga dünýäden ötdi. Oňa entek agyr ýatan günleri köp adam üşşüpdi. Jynaza namazyna duranlarynda, tomsuň başydygyna garamazdan, Gün çykyp lowurdap dursa-da, harasat gopup başlady. «Bismillahir Rahman Rahym» diýip, dört ýerden tabydy göterenlerinde, bir bölek gara bulut harasat bilen gatyşyp, olaryň üstüne nur ýagdy. Şol bada-da Gün lowurdap çykdy-da, edil harasat bolmadyk ýaly asudalyk boldy.

Gölegçiler gonamçylyga tarap ýola düşdüler. Bir gapdalda 10-12 ýaşly bir oglanjyk dik depesine seredip, gözlerinden boýur-boýur ýaş döküp, şol bir nokada gözünü dikip durdy. Pälwan aga oglanjygyň bolup durşuny geň görüp, ol hem ýokaryk çaganyň nazaryny dikip duran ugruna tarap seretdi. Ol çaga Gurbannazar mollanyň ogly Akmämetdi. Ýokarda bolsa duw-ak bir uly guş emäý bilen pelpelläp, olaryň ak öýüniň üstünden iki-üç öwrüm etdi-de, gölegçileriň üsti bilen olaryň yzyndan uçup gitdi. Ol guş gonamçylygyň beýle ýanynda gum depeleriniň iň beýik ýerinds gonup, olara tarap tiňkesini dikip otyrды.

Olar Mämmetsähet agany jaýlap gaýtmak üçin ýola düşdüler. Ak guş hem asmana göterilip, molla aganyň mazarynyň ýokarsynda asuda asmanda dört-bäş gezek öwrüm edip, onuň guburynyň baş ujyna gondy. Gölegçiler bolsa eýýäm gözden ýitip barýardylar...

© Allaguly NURSÄHEDOW. Hekaýalar